

Mgr. Beata Pietrzak

Kancelaria Radcy Prawnego Jarosław Płomiński,
Dyrektor do spraw prawno-finansowych
w FORTIS POLSKA Sp. z o.o. (Warsaw, Poland)
beata.pietrzak@onet.pl

CHANGES IN THE LAW OF SUCCESSION. INHERITANCE DEBTS COME TO THE END.

ZMIANY W PRAWIE SPADKOWYM. KONIEC DZIEDZICZENIA DŁUGÓW SPADKOWYCH

ИЗМЕНЕНИЯ В НАСЛЕДСТВЕННОМ ПРАВЕ. КОНЕЦ НАСЛЕДОВАНИЯ ЗАДОЛЖЕННОСТИ ПО НАСЛЕДСТВУ

Abstracts

Law of succession has been subject to many significant changes in recent years. Today, we are at the point of another very significant change that comes into force on 18. Oct 2015. It entirely reverses the previous obligatory course of inheritance's acceptance.

In the legal status applicable before that amendment, in principle, heir accepted inheritance "simple", i.e. without any limitation of liability for inheritance debts. However, from the day the amendment comes into force, in principle, heir accepts inheritance "with the benefit of an inventory". Also the way an inventory shall be drawn up has been changed.

The changes introduced by the recent novel are intended to improve the position of those heirs who often have been unaware of the obligation to submit the declaration of inheritance's acceptance or rejection required by the Law of succession, and have accepted an inheritance "simple", often with large debts, thus have been made liable with all their properties and sometimes fallen into very big financial troubles.

Keywords: *Law of succession, inheritance, testator, heir, acceptance of inheritance, rejection of inheritance, simple acceptance, acceptance with the benefit of inventory, debts, inheritance debts.*

Streszczenie

Prawo spadkowe w ostatnich latach ulegało istotnym zmianom. Obecnie również stoimy u progu bardzo istotnej zmiany, która wchodząc w życie z dniem 18.10.2015 r. całkowicie odwraca obowiązujący dotychczas sposób przyjmowania spadku.

W stanie prawnym obowiązującym do wspomnianej nowelizacji, co do zasady spadkobierca przyjmuje spadek „wprost”, tzn. bez ograniczenia odpowiedzialności za długi spadkowe, zaś po nowelizacji co do zasady spadkobierca przyjmuje spadek „z dobrodziejstwem inwentarza”. Zmianie ulega także sposób sporządzania wykazu

Mgr. B. Pietrzak

inwentarza.

Wprowadzane nowelą zmiany mają poprawić sytuację spadkobierców, którzy często nieświadomi obowiązku złożenia we wskazanym w ustawie terminie oświadczenia o przyjęciu bądź odrzuceniu spadku, przyjmowali go „wprost”, niejednokrotnie z dużymi długami, a tym samym ponosili odpowiedzialność całym swoim majątkiem popadając w bardzo duże kłopoty finansowe.

Słowa kluczowe: prawo spadkowe, spadek, spadkodawca, spadkobierca, przyjęcie spadku, odrzucenie spadku, przyjęcie proste, przyjęcie z dobrodziejstwem inwentarza, długi, długi spadkowe.

Аннотация

Наследственное право в последние годы претерпело значительные изменения. Сегодня мы стоим на пороге очень существенного изменения, что предстоит 10.18.2015 г., что полностью меняет способ получения наследства. Государство закона, применимого к этой поправке в принципе наследника принимает падение "непосредственно", то есть. Без ограничения ответственности за долги по наследству, и после поправки в принципе наследника принимает падение "с инвентарной льготой".

Также изменили способ готовит список инвентаря. Введены изменения повесть предназначены для улучшения ситуации наследников, которые зачастую не знают обязательства представить указанный в Законе в декларации о принятии или отказе от наследства, взял его "прямо", часто с большими долгами, и, следовательно, должны быть привлечены к ответственности со всеми его активы падают в очень большой финансовые проблемы.

Ключевые слова: право наследования, наследование, завещателя, наследника, преемственности, отказ от наследства, принятие простого усыновления пользу инвентаризации, долгое наследования.

Wprowadzenie. Od kilku lat obserwujemy zmiany w prawie spadkowym. Od dawna podnoszono problem, iż obowiązujące przepisy nie chronią należycie spadkobierców przed niespodziewaną odpowiedzialnością za długi spadkowe przewyższające wartość aktywów spadkowych.

W praktyce spadkobierca częstokroć postawiony jest w trudnej sytuacji jeżeli chodzi o podjęcie decyzji o sposobie przyjęcia spadku lub wręcz przeciwnie o odrzuceniu go. Zazwyczaj bowiem nie posiada pełnej wiedzy o uprawnieniach i zobowiązaniach spadkodawcy istniejących w chwili jego śmierci.

Ustawodawca wychodząc temu naprzeciw wprowadził do przepisów Ordynacji podatkowej instytucję prawną nazywaną zaświadczeniem o wysokości zobowiązań

spadkodawcy. Artykuł 306 f § 1 o.p. stanowi, że organ podatkowy na wniosek osoby, która uprawdopodobni, że może być spadkobiercą, wydaje zaświadczenie o wysokości znanych temu organowi zobowiązań spadkodawcy wymienionych w art. 98 § 1 i 2 o.p. Przy czym z urzędu, bez względu na treść i zakres żądania, informuje o przybliżonej wysokości zobowiązań wynikających z niezakończonych postępowań określających lub ustalających te zobowiązania [tak § 2 art. 306 f o.p.].

Warto zaznaczyć, iż mało który ze spadkobierców wie o istnieniu tego przepisu. Paza tym zobowiązania, które może ujawnić organ podatkowy najczęściej nie są jedynymi długami obciążającymi spadek. Największe problemy spadkobiercom przysparzają kredyty i pożyczki, które spadkodawca zaciągnął za życia.

Wielokrotnie podnoszono, iż w przepisach kodeksu cywilnego pojawia się swoista pułapka dla spadkobierców. Polega ona na przyjęciu niezwykle doniosłych skutków prawnych (przyjęcia spadku bez ograniczenia odpowiedzialności za długi spadkowe) w przypadku, gdy spadkobierca nie złoży w przewidzianym terminie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku.

W doktrynie takie rozwiązanie od dawna poddawane było krytyce. Jej przedstawiciele zwracali uwagę, że w społeczeństwie panuje na ogół przekonanie, że bierność lub nieznanostwo przepisów prawa spadkowego nie może prowadzić do negatywnych konsekwencji w postaci przyjęcia pełnej odpowiedzialności za długi. Ponadto podkreślali, iż obowiązująca regulacja stawia w uprzywilejowanej pozycji wierzycieli spadkodawcy (przede wszystkim duże instytucje finansowe), a krzywdzi spadkobierców.

Taka sytuacja powoduje swoisty dramat tysięcy spadkobierców, który poprzez nieznanostwo prawa są zobowiązani do ponoszenia nieograniczonej odpowiedzialności za długi spadkodawców.

Ustawodawca wreszcie postanowił zająć się tym problemem. W 2014 r. wpłynął do Sejmu projekt zmian w prawie spadkowym. Rozpoczęto prace mające w konsekwencji doprowadzić do uchwalenia rozwiązania, które chronić będą spadkobierców przed niespodziewaną odpowiedzialnością za długi spadkowe.

Sejm na 89 posiedzeniu zakończył prace nad nowelizacją przepisów Kodeksu cywilnego i kodeksu postępowania cywilnego w kwestii dziedziczenia, uchwalając w dniu 20 marca 2015 r. ustawę o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw. Postanowienia tejże ustawy wchodzą w życie z dniem 18 października 2015 r.

Ileokroć w dalszej części pojawiać się będzie określone nowelizacja (nowela) odnosić się ono będzie do rzeczony ustawy.

Zgodnie z przyjętymi rozwiązaniami całkowicie zostaje odwrócony sposób domyślnego przyjęcia spadku. Będzie nim, nie

jak dotychczas przyjęcie go „wprost”, a „z dobrodziejstwem inwentarza”.

Jest to bardzo zasadnicza zmiana zwłaszcza dla spadkobierców, którzy nie będą już dziedziczyli długów spadkowych zmarłego. Co do zasady przyjmą bowiem spadek z ograniczoną odpowiedzialnością za nie.

Nowela wprowadza również bardzo istotne zmiany dotyczące wykazu (spisu) inwentarza, i to zarówno co do sposobu jego sporządzenia jak i podmiotów uprawnionych do dokonania tej czynności.

Najistotniejsze zmiany wprowadzone przywołaną nowelą oraz konsekwencje jakie niosą za sobą dla spadkobierców zostaną omówione w kolejnych rozdziałach.

1. Pojęcie „spadek”. Prawnym następstwem śmierci każdej osoby jest przejście z tą chwilą praw i obowiązków spadkodawcy na jednego lub kilku na spadkobierców. Dzieje się to zarówno na mocy testamentu, jak i ustawy.

Ogół praw i obowiązków majątkowych, pozostawionych przez spadkodawcę, który z chwilą jego śmierci przechodzi na spadkobiercę (kilku współspadkobierców) tworzy masę majątkową (spadkową) zwana spadkiem.

Warto podkreślić, iż brak jest definicji legalnej spadku bowiem przepisy prawa spadkowego nie określają pojęcia „spadek”, wskazują jedynie, jakie prawa i obowiązki wchodzi, a jakie nie wchodzi w jego skład.

Zgodnie z treścią art. 1035 Kodeksu cywilnego jeżeli spadek przypada kilku spadkobiercom, wówczas do wspólności majątkowej oraz do jego działu stosuje się odpowiednio przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych. Odpowiednie stosowanie przepisów oznacza, że stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego art. 195 – 221 oraz przepisy Kodeksu postępowania cywilnego art. 680 – 689 z uwzględnieniem odrębności wynikającej z przepisów art. 1035 – 1046 Kodeksu cywilnego.

Otwarcie spadku następuje z chwilą śmierci spadkodawcy.

Skoro z chwilą śmierci zarówno prawa, jak i obowiązki majątkowe zmarłego przechodzą

na spadkobiercę lub spadkobierców oznacza to zatem, iż mogą oni otrzymać w spadku nie tylko jego majątek (aktywa), ale także i długi (pasywa).

Jednak nie dotyczy to wszystkich praw i zobowiązań zmarłego. Ustawodawca wyraźnie wskazał, które z nich zostają wyłączone z dziedziczenia, a tym samym z masy spadkowej.

Przyjrzyjmy się zatem bliżej co wchodzi a co nie wchodzi w skład masy spadkowej.

2. Co wchodzi w skład masy spadkowej. W skład spadkowej masy majątkowej wchodzi prawa i obowiązki, które należały do zmarłego (spadkodawcy) w chwili jego śmierci tj. własność rzeczy i praw majątkowych oraz majątkowe obowiązki spadkodawcy, a w szczególności :

- 1) własność nieruchomości,
- 2) udział we własności nieruchomości,
- 3) odrębna własność lokalu,
- 4) udział we własności lokalu,
- 5) służebność gruntowa (*ale tylko wraz z prawem do własności nieruchomości, dla której ta służebność została ustanowiona*),

- 6) spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu w spółdzielni mieszkaniowej, lub udział w tym prawie,

- 7) prawo wieczystego użytkowania,

- 8) własność ruchomości (*m.in. samochód, maszyny, dzieła sztuki, meble, biżuteria, książki*),

- 9) udział we własności ruchomości z wyłączeniem przedmiotów, o których mowa w art. 939 § 1 Kodeksu cywilnego

(czyli przedmiotów używanych przez spadkodawcę wraz z małżonkiem, których to małżonek spadkodawcy może żądać ze spadku ponad swój udział spadkowy. tzn. przedmiotów urządzenia domowego, z których za życia spadkodawcy korzystał wspólnie z nim lub wyłącznie sam),

- 10) zastaw (zabezpieczenie wierzytelności na rzeczy ruchomej),

- 11) hipoteka (zabezpieczenie wierzytelności na nieruchomości),

- 12) prawa i obowiązki wynikające z czeków i weksli,

- 13) środki pieniężne,

- 14) udział wspólnika w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością oraz obowiązki wspólnika w tej spółce, chyba że umowa spółki stanowi inaczej,

- 15) prawa i obowiązki wspólnika spółki akcyjnej,

W skład masy majątkowej wchodzi jeszcze inne prawa i obowiązki, które nie zostały wymienione powyżej.

Dziedziczeniu podlegają również wierzytelności wynikające z umów zawartych przez spadkodawcę (np. niezapłacony czynsz, niezapłacona faktura za wydany towar lub wykonaną usługę).

Na spadkobierców zmarłego przechodzą także jego **roszczenie o naprawienie szkody**, do której doszło wskutek np. niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania przez kontrahenta spadkodawcy (w tym wynikającego z umowy) albo w wyniku czynu niedozwolonego (np. szkoda powstała w skutek wypadku komunikacyjnego).

Ponadto dziedziczeniu podlegają również:

- majątkowe prawa autorskie,
- prawo do uzyskania patentu na wynalazek,
- prawo do uzyskania prawa ochronnego na wzór użytkowy.

Warto podkreślić, iż spadkobiercy dziedziczą również niektóre prawa spadkowe, tj. wierzytelność wynikająca z zapisu czy roszczenie z tytułu zachowku.

Jeśli przykładowo spadkodawca zobowiązał w testamencie swojego syna, którego wskazał jako jedyne spadkobiercę, do przekazania na rzecz swojej konkubiny obrazu z jego kolekcji, a konkubina zmarła zanim postępowanie spadkowe zostało zakończone - pozostawiając córkę, to owej córce konkubiny (która jest jej jedyną spadkobierczynią) będzie przysługiwało roszczenie o przeniesienie własności tego obrazu.

Spadkobierca dziedziczy również prawa wynikające z posiadania, które ma bardzo istotne znaczenie przy zasiedzeniu nieruchomości.

Warto przypomnieć, iż posiadacz nieruchomości niebędący jej właścicielem nabywa jej własność przez zasiedzenie, jeśli

posiada ją nieprzerwanie od 20 lat jako posiadacz samoistny w dobrej wierze lub po upływie 30 lat, gdy uzyskał posiadanie w złej wierze. Jeżeli w trakcie biegu zasiedzenia nastąpiło przeniesienie posiadania w wyniku dziedziczenia, spadkobierca może doliczyć do czasu, przez który sam posiada nieruchomość, czas posiadania spadkodawcy.

Warto pamiętać, że w skład masy spadkowej wchodzi nie tylko aktywa ale również i pasywa czyli zobowiązania ciężące za życia na zmarłym (spadkodawcy).

Dotyczy to zarówno zobowiązań wynikających:

- z zawartych przez niego umów (np. niezapłacona faktura, niezapłacony czynsz), jak i
- z czynu niedozwolonego (np. zniszczenie cudzego mienia, spowodowanie wypadku komunikacyjnego) lub
- z niewykonania bądź nienależytego wykonania zobowiązania (w tym umowy).

Zatem spadkobierca będzie musiał zwrócić zaciągnięty przez spadkobiercę kredyt czy pożyczkę, o które np. banki z pewnością się upomną. Będzie musiał nadto uiścić zaległy czynsz czy wypłacić należne odszkodowanie.

Wymienione powyżej zobowiązania nie są jedynymi długami spadkowymi.

Do spadku należą również:

- koszty pogrzebu spadkodawcy (w zakresie, w jakim pogrzeb odpowiada zwyczajom przyjętym w danym środowisku),
 - wydatki związane z:
 - uzyskaniem miejsca na grób,
 - zakupem trumny,
 - urządzeniem ceremonii pogrzebowej,
 - pochówkiem lub kremacją,

Tylko w wyjątkowych przypadkach koszty pogrzebu nie wchodzi do spadku. Dzieje się tak, gdy obowiązek ich pokrycia spoczywa na innych osobach. Sytuacja taka może mieć miejsce na przykład, gdy spadkodawca zawarł umowę dożywocia. Wówczas osoba zobowiązana z umowy dożywocia musi urządzić pogrzeb na własny koszt, odpowiadający miejscowym zwyczajom (chyba, że w umowie dożywocia zapisano inaczej).

Obowiązek pokrycia kosztów pogrzebu (tzn. zwrot kosztów temu, kto je poniósł) spoczywa też na osobie zobowiązanej do naprawienia szkody, gdy skutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia nastąpiła śmierć spadkodawcy.

Zatem jeśli na przykład Pan Jan w wyniku wypadku doznał ciężkich obrażeń, które spowodowały jego śmierć. Pozostawił żonę. Wówczas sprawca wypadku zobowiązany jest do zwrotu żonie zmarłego kosztów pogrzebu.

Lista długów spadkowych nie kończy się na wyżej wymienionych.

Do długów spadkowych zaliczane są również:

- koszty związane z ostatnią chorobą zmarłego (tj. koszty leczenia, sprawowania opieki),
- koszty postępowania spadkowego (m.in. zabezpieczenie spadku, ustanowienia wykonawcy testamentu oraz jego wynagrodzenie, wynagrodzenie kuratora spadku, wykonania spisu inwentarza, przesłuchania świadków testamentu ustnego, koszty zarządu majątkiem spadkowym),
- koszty związane z obowiązkiem zaspokojenia roszczeń o zachowek,
- koszty związane z obowiązkiem wykonania zapisów i poleceń.

Spadkobierca nie jest jednak skazany na przyjęcie spadku obciążonego długami. Ustawodawca daje mu możliwość uwolnienia się od długów spadkowych np. poprzez odrzucenie spadku lub przyjęcie go z dobrodziejstwem inwentarza. Jednak może to powodować dalsze konsekwencje np. dla zstępnych spadkobiercy. Szerzej o tym zagadnieniu będzie mowa w dalszych rozdziałach.

3. Co nie wchodzi w skład masy spadkowej. Jak już zostało wspomniane, w skład masy majątkowej wchodzi aktywa zmarłego. Jednakże nie wszystkie.

W myśl art. 922 § 2 Kodeksu cywilnego do spadku nie należą prawa i obowiązki zmarłego ściśle związane z jego osobą oraz prawa, które z chwilą jego śmierci przechodzą na oznaczone osoby niezależnie od tego czy osoby te dziedziczą po zmarłym.

Zatem do masy spadkowej nie zalicza się przede wszystkim praw i obowiązków majątkowych ściśle związanych z osobą zmarłego, tj.:

- użytkowanie (obciążenie rzeczy prawem do jej używania i pobierania z niej pożytków),
- służebność osobista zmarłego,
- prawo dożywocia,
- prawo do żądania alimentów i obowiązek alimentacyjny,
- prawo do renty przyznanej w związku z uszkodzeniem ciała lub wywołaniem rozstroju zdrowia oraz z tego tytułu żądanie wyłożenia z góry określonej sumy na koszty leczenia lub koszty przygotowania do innego zawodu.

W skład spadku nie wchodzi również prawa, które z chwilą śmierci spadkodawcy przechodzą na oznaczone osoby niezależnie od tego, czy są one spadkobiercami.

Dzieje się tak w przypadku, gdy w umowie ubezpieczenia – ubezpieczający (spadkodawca) wskaże osobę uprawnioną do otrzymania sumy ubezpieczenia, a osoba ta nie znajduje się w kręgu spadkobierców. Zatem kwota ta nie wejdzie do masy spadkowej.

Również ustawa prawo bankowe w art. 56 wskazuje, iż posiadacz rachunku oszczędnościowego, oszczędnościowo-rozliczeniowego lub rachunku terminowej lokaty oszczędnościowej może polecić pisemnie bankowi dokonanie – po swojej śmierci – wypłaty z rachunku wskazanym przez siebie osobom: małżonkowi, wstępnym, zstępnym, lub rodzeństwu określonej kwoty pieniężnej. Kwota wypłacona nie wchodzi do masy majątkowej posiadacza rachunku. Bez względu na liczbę dokonanych dyspozycji, nie może być ona większa niż dwudziestokrotne przeciętne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw (bez wypłat nagród z zysku) ogłoszonego przez prezesa GUS na ostatni miesiąc przed śmiercią posiadacza rachunku.

Warto podkreślić, iż dyspozycja wkładem na wypadek śmierci może być w każdym czasie przez posiadacza rachunku zmieniona lub odwołana. Wymogiem jest jednak zachowanie formy pisemnej.

Poza wyżej wymienionymi, do spadku nie zalicza się również: praw majątkowych ze stosunku pracy, jeśli spadkodawca pozostawił osoby uprawnione do otrzymania renty rodzinnej.

W takim przypadku prawa majątkowe, po śmierci pracownika, w równych częściach przechodzą na małżonka oraz inne osoby spełniające warunki wymagane do uzyskania renty rodzinnej w myśl przepisów o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

W razie braku takich osób prawa te wchodzi do masy majątkowej.

Z podobną sytuacją mamy do czynienia w przypadku środków z Otwartego Funduszu Emerytalnego zgromadzonych na rachunku zmarłego.

Członek funduszu może wskazać imiennie jedną lub kilka osób fizycznych, którym po jego śmierci zostaną wypłacone środki zgromadzone na rachunku.

Jeśli jednak zmarły pozostawał w małżeńskiej wspólności majątkowej, fundusz przekaże połowę środków małżonkowi (oczywiście tylko w zakresie w jakim stanowiły przedmiot małżeńskiej wspólności majątkowej).

W przypadku braku imiennie wskazanych osób, zgromadzone środki wchodzi do masy spadkowej.

Do masy spadkowej nie zalicza się również:

- świadczeń emerytalnych i rentowych należnych do dnia śmierci spadkodawcy,

Wypłaca się je: małżonkowi zmarłego, dzieciom, z którymi prowadził wspólne gospodarstwo domowe.

Kiedy nie ma tych osób – należność wypłaca się innym członkom rodziny uprawnionym do renty rodzinnej, na utrzymaniu których pozostawała osoba uprawniona;

- zobowiązań podatkowych,

Wprowadzie przepisy Ordynacji podatkowej przewidują, iż do odpowiedzialności spadkobierców za zobowiązania podatkowe spadkodawcy stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego, ale organy podatkowe muszą w odrębnych decyzjach orzec o zakresie

odpowiedzialności poszczególnych spadkobierców lub określić wysokość nadpłaty albo zwrotu podatku.

- praw i obowiązków o charakterze administracyjnoprawnym, np. wynikających ze zwolnienia lub koncesji na prowadzenie działalności gospodarczej,

- obowiązków o charakterze karnoprawnym, np. obowiązku zapłaty grzywny.

Z uwagi na powyższe warto zauważyć, iż to przepisy poszczególnych ustaw i kodeksów mają rozstrzygające znaczenie, które prawa majątkowe i obowiązki osoby zmarłej wchodzi, a które nie wchodzi w skład masy majątkowej.

Pamiętać należy, że w skład masy majątkowej wchodzi nie tylko aktywa. Spadek składa również z długów zmarłego. O czym wielokrotnie zapominają osoby powoływane do spadku.

4. Przyjęcie bądź odrzucenie spadku. Mimo, iż spadkobiercą osoba staje się z mocy samego prawa, lub woli testatora – nie jest zmuszony do przyjęcia spadku. Dotyczy to zwłaszcza spadków zadłużonych.

Spadkobierca może sam zdecydować o tym czy i jak przyjmuje spadek.

Z chwilą dowiedzenia się o powołaniu do spadku spadkobierca może zachować się na 3 sposoby.

Może on spadek:

1. przyjąć wprost,
2. przyjąć z dobrodziejstwem inwentarza, bądź
3. odrzucić.

Prawo zdecydowania spadkobierca traci jednak po upływie 6 miesięcy, od chwili kiedy dowiedział się o tytule swojego powołania do spadku. wówczas następuje przyjęcie spadku w sposób preferowany przez ustawodawcę.

Spadkobierca może przyjąć spadek :

- przed sądem – składając oddzielny wniosek: ustnie lub pisemnie z podpisem poświadczonym notarialnie

- przed notariuszem w formie aktu notarialnego.

4.1. Przyjęcie spadku wprost. Przyjęcie spadku wprost (przyjęcie proste) oznacza, iż

spadkobierca przyjmuje spadek bez ograniczeń, tzn. bez ograniczenia odpowiedzialności za długi spadkowe. Za długi te odpowiada zatem całym swoim majątkiem.

Do dnia wejścia w życie ostatniej nowelizacji prawa spadkowego, tj. do dnia 18 października 2015 r. to właśnie ta forma przyjęcia spadku jest preferowana przez ustawodawcę.

Po wejściu w życie nowelizacji, spadkobierca chcący przyjąć spadek wprost będzie musiał - w terminie 6 miesięcy od chwili dowiedzenia się o tytule swojego powołania do spadku - złożyć oświadczenie o chęci przyjęcia spadku w tejże formie.

4.2. Przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza. To dużo bardziej korzystna (dla spadkobiercy, nie dla wierzycieli) przewidziana prawem opcja przyjęcia spadku.

Przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza oznacza, iż spadkobierca przyjmuje spadek z ograniczeniem odpowiedzialności za długi spadkowe. Odpowiedzialność ograniczona jest w tym przypadku do wysokości masy czynnej otrzymanego spadku.

Oznacza to, że wierzyciele mogą żądać spłaty zobowiązań wyłącznie do wysokości majątku spadkowego. Obdarowany nie jest więc zobowiązany do uiszczania ich z majątku pozaspadkowego (osobistego).

W tym miejscu należy podnieść, iż wchodząca w życie w dniu 18 października 2015 r. nowelizacja prawa spadkowego, wprowadza bardzo istotne zmiany w zakresie przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza. Zmiany te zostaną omówione szerzej w kolejnych rozdziałach.

Od wejścia w życie nowelizacji to ta forma staje się preferowana przez ustawodawcę.

W stosunku do spadków otwartych przed dniem 18 października 2015 r. czyli przed wejściem w życie nowelizacji, przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza wiąże się z koniecznością spełnienia pewnych warunków:

1. spadkobierca musi w terminie 6 miesięcy od chwili dowiedzenia się o tytule powołania do spadku, złożyć oświadczenie, iż chce przyjąć spadek z dobrodziejstwem

inwentarza

2. na zarządzenie sądu komornik musi dokonać spisu inwentarza, czyli przedmiotów wchodzących w skład spadku.

Odpowiedzialność spadkobiercy zostaje wówczas ograniczona do wartości czynnej spadku.

W stosunku do spadków otwartych po wejściu w życie nowelizacji sytuacja wygląda inaczej.

Przyjęcie z dobrodziejstwem inwentarza staje się domyślnym sposobem objęcia spadku. Czyli nie jest już wymagane składanie żadnego oświadczenia woli w tym zakresie.

Spadkobierca w dalszym ciągu zobowiązany jest do przedłożenia przed sądem lub notariuszem spisu inwentarza.

Wymogi jakim musi zadość czynić wspomniany wykaz inwentarza zostaną zaprezentowane w dalszych rozdziałach.

4.3. Odrzucenie spadku. Otrzymując spadek spadkobierca nie jest zobligowany do jego przyjęcia. Ustawodawca daje mu bowiem możliwość jego odrzucenia. W tym celu spadkobierca musi złożyć, w terminie 6 miesięcy od chwili dowiedzenia się o tytule swojego powołania, oświadczenie, iż spadek odrzuca. Odrzucenie spadku często jest jedyną drogą w celu uniknięcia dużych – często przewyższających wartość samego spadku – długów spadkowych.

Odrzucający spadek spadkobierca powinien jednak pamiętać, iż jego rezygnacja ze spadku rodzi określone konsekwencje prawne, bowiem traktowany jest tak jakby nie dożył chwili jego otwarcia. Tym samym w jego miejsce mogą zostać powołani jego zstępni. Jeśli i oni zrzekną się spadku, zostają do niego powołani dalsi krewni spadkodawcy.

O ile sytuacja jest prosta, gdy spadkobierca ma dzieci pełnoletnie bowiem one same mogą taki spadek odrzucić, o tyle w przypadku dzieci małoletnich, są one *de facto* bezbronni i odrzucenia spadku spadkobierca (opiekun prawny) musi dokonać za nich.

W polskim prawodawstwie rozróżniamy ogólnie rzecz ujmując czynności zwykłego zarządu i czynności przekraczające zwykły zarząd. Odrzucenie spadku za małoletnie

dziecko jest uznawane za czynność przekraczającą zwykły zarząd majątkiem dziecka i w związku tym, do dokonania tej czynności wymagane jest zezwolenie sądu rodzinnego.

Chcąc odrzucić spadek w imieniu małoletniego dziecka jego prawny opiekun (najczęściej rodzic) musi złożyć w sądzie rodzinnym wniosek o udzielenie zezwolenia na dokonanie czynności przekraczającej zwykły zarząd majątkiem dziecka. Sąd rozpatrując sprawę ocenia między innymi legalność czynności (odrzucenie spadku zwykle jest zgodne z obowiązującym prawem) i jej celowość, to znaczy czy na odrzuceniu spadku nie ucierpi majątek dziecka. Ważne jest zatem dostarczenie dowodów, że spadek jest bardzo zadłużony i dla dziecka nie będzie korzystne jego przyjęcie. Kiedy już sąd rodzinny udzieli takiej zgody, prawny opiekun może bez problemu złożyć takie oświadczenie za małoletnie dziecko w trakcie trwania postępowania spadkowego. Formalność tą można załatwić również u notariusza.

Przyjęcie lub odrzucenie udziału spadkowego przypadającego spadkobiercy z tytułu podstawienia może nastąpić niezależnie od przyjęcia lub odrzucenia udziału spadkowego, który temu spadkobiercy przypada z innego tytułu.

Spadkobierca może odrzucić udział spadkowy przypadający mu z tytułu przyrostu, a przyjąć udział przypadający mu jako spadkobiercy powołanemu.

Poza wypadkami wymienionymi powyżej spadkobierca nie może spadku częściowo przyjąć, a częściowo odrzucić.

5. Oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku. Osoba dowiadująca się o tytule swojego powołania do spadku może złożyć oświadczenie deklarując czy spadek chce przyjąć czy też chce go odrzucić.

Można je złożyć przed sądem, lub przed notariuszem, ustnie lub na piśmie z podpisem urzędowo poświadczonym.

Co ważne, złożonego oświadczenia co do zasady nie można odwołać.

Ustawodawca ustalił pewne ramy czasowe, w których spadkobierca musi podjąć taką

decyzję.

5.1. Termin złożenia oświadczenia.
Termin ten określony jest w sposób bardzo niejasny.

Kodeks cywilny w art. 1015 stanowi jedynie, iż spadkobierca musi złożyć oświadczenie w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym dowiedział się o tytule swego powołania do spadku. Oświadczenie złożone po upływie tego terminu jest nieważne.

W praktyce niejednokrotnie zdarza się, iż spadkobiercy o tytule swojego powołania do spadku nie dowiadują się w tym samym czasie.

Jak zatem należy ustalić początek sześciomiesięcznego terminu?

Początek terminu może być różny w zależności od okoliczności.

- Dla spadkobiercy ustawowego, który wie, że nie istnieje testament
 - będzie to data śmierci spadkodawcy, lub data w której się o niej dowiedział.
- Dla spadkobiercy testamentowego
 - będzie to data ogłoszenia testamentu – chyba, że wiedział o swoim powołaniu – wówczas data śmierci spadkodawcy
- Dla spadkobiercy ustawowego, po obaleniu, lub stwierdzeniu nieważności testamentu
 - będzie to dzień w którym się o tym dowiedział.

Jak już zostało to wspomniane na wstępie, ostatnia nowelizacja wchodząca w życie z dniem 18 października 2015 r. całkowicie odwraca obowiązujące dotychczas zasady przyjęcia spadku.

O ile w przypadku odrzucenia spadku sytuacja nie uległa zmianie i w dalszym ciągu dla jego skuteczności wymagane jest złożenie oświadczenia, o tyle zmieniła się w odniesieniu do dwóch sposobów przyjęcia spadku.

W stanie prawnym obowiązującym przed nowelizacją złożenie oświadczenia stanowiło warunek konieczny do przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza, a jego brak, w określonym terminie poczytywany był za przyjęcie spadku wprost.

Po zmianie przepisów złożenie oświadczenia, o którym mowa wymagane jest nie jak dotychczas do przyjęcia spadku z

dobrodziejstwem inwentarza, a do przyjęcia go wprost.

Wynika to z tego, iż do 18 października 2015 r. co do zasady przyjęcie spadku następuje „wprost”, zaś po wejściu w życie noweli domyślnym sposobem jest przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza.

Zatem brak oświadczenia spadkobiercy, w terminie 6 miesięcy od chwili, w której dowiedział się o tytule swojego powołania do spadku, poczytuje się za przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza.

Wprowadzone nowelą zmiany uchylają artykuł 1015 § 2 zd.2 k.c. w którym od ogólnej zasady przyjęcia spadku wprost ustawodawca przewidział wyjątek. Dotyczył on spadkobiercy będącego:

- osobą niemającą pełnej zdolności do czynności prawnych albo
- osobą, co do której istnieje podstawa do jej całkowitego ubezwłasnowolnienia, albo
- osobą prawną.

W przypadku tych osób brak oświadczenia spadkobiercy w terminie był równoznaczny z przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza.

Uchylony zostaje również artykuł 1016 k.c. stanowiący, iż jeśli jeden ze spadkobierców przyjął spadek z dobrodziejstwem inwentarza, uważa się, że także spadkobiercy, którzy nie złożyli w terminie żadnego oświadczenia, przyjęli spadek z dobrodziejstwem inwentarza.

Zabieg uchylecia zarówno artykułu 1015 § 2 zd. 2, jak i art. 1016 wydaje się zasadny. Nie ma bowiem potrzeby ich istnienia skoro domyślnym sposobem przyjęcia spadku jest przyjęcie go z dobrodziejstwem inwentarza przez wszystkich spadkobierców niezależnie od stopnia posiadanej przez nich zdolności do czynności prawnych.

Pozostałe przepisy dotyczące złożenia oświadczenia o przyjęciu bądź odrzuceniu spadku nie ulegają zmianie.

Warto w tym miejscu zastanowić się co stanie się jeśli przed złożeniem w wyznaczonym terminie oświadczenia woli o przyjęciu bądź odrzuceniu spadku spadkobierca zmarł.

W takim przypadku oświadczenie może być

złożone przez jego spadkobierców. Termin do złożenia tego oświadczenia nie może się skończyć wcześniej aniżeli termin do złożenia oświadczenia co do spadku po zmarłym spadkobiercy.

5.2. Błąd lub groźba. Może dojść do sytuacji, w której oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku zostaje złożone pod wpływem błędu lub groźby.

Jednak nie każdy błąd czy groźba dają podstawę do uchylenia się od złożonego oświadczenia.

Błąd powinien być istotny, to znaczy uzasadniający przypuszczenie, że gdyby składający oświadczenie woli nie działał pod wpływem błędu i oceniał sprawę rozsądnie, niełożyłby oświadczenia tej treści.

Z jakimi błędami możemy mieć do czynienia w sprawie spadkowej?

Mogą one dotyczyć m. in. osoby spadkodawcy lub przedmiotu wchodzącego w skład spadku.

Należy jednak przy tym pamiętać, iż nie uchylimy się od skutków przyjęcia zadłużonego spadku, jeżeli wcześniej nie dołożyliśmy starań, aby zasięgnąć informacji o jego stanie.

Jak stwierdził Sąd Najwyższy, „nie jest błędem istotnym - w rozumieniu art. 1019 § 2 k.c. w związku z art. 84 § 1 i 2 k.c. - nieznanomość przedmiotu spadku pozostająca w związku z przyczynowym z niedołożeniem przez spadkobiercę należytej staranności w ustalaniu rzeczywistego stanu majątku spadkowego.” (Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2010 r., V CSK 337/09).

Nie tylko w przypadku błędu musi być spełniony warunek jego istotności, również nie każda groźba będzie dawała podstawę do uchylenia się od skutków oświadczenia woli złożonego pod jej wpływem.

Aby możliwe było uchylenie się od skutków oświadczenia złożonego pod wpływem groźby spełnione muszą być łącznie dwa warunki, mianowicie:

- groźba powinna być bezprawna,
- a z okoliczności winno wynikać, iż spadkobierca mógł się obawiać, iż jemu

samemu lub innej osobie grozi poważne niebezpieczeństwo osobiste lub majątkowe.

Poniższy przykład ilustruje sytuację, w której groźba będzie spełniała powyższe warunki.

Pani Kasia ma przyrodniego brata, który jest osobą agresywną i słynie ze swojej przestępczej przeszłości. Pani Kasia została przez niego zmuszona do odrzucenia spadku. Przed sprawą o stwierdzenie nabycia spadku po ojcu brat zagroził, że jeśli spadku nie odrzuci jej lub jej dziecku stanie się wielka krzywda. Pani Kasia w obawie o bezpieczeństwo swoje i dziecka odrzuciła spadek, jednak teraz chce uchylić się od skutków tego oświadczenia. Sąd w takiej sytuacji będzie badał, czy zarówno subiektywnie, jak i obiektywnie Pani Kasia mogła obawiać się groźby.

Co zatem zrobić, jeśli dojdzie do sytuacji złożenia oświadczenia pod wpływem błędu lub groźby?

Stosuje się wówczas przepisy o wadach oświadczenia woli, jednak z pewnymi zmianami.

Mianowicie:

- uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia powinno nastąpić przed sądem;
- spadkobierca powinien jednocześnie oświadczyć, czy i jak spadek przyjmuje, czy też go odrzuca.

Spadkobierca, który pod wpływem błędu lub groźby nie złożył żadnego oświadczenia w terminie, może w powyższy sposób uchylić się od skutków prawnych niezachowania terminu. Jednakże do skuteczności takie uchylenie wymaga zatwierdzenia przez sąd.

Ważne by jednocześnie z oświadczeniem o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, spadkobierca powinien złożyć oświadczenie o tym, czy spadek przyjmuje, czy też go odrzuca.

5.3. Nieważność oświadczenia woli. Kodeks cywilny w art. 1018 wskazuje na przesłanki nieważności złożonego nieważności złożonego oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku.

Ustawodawca wyraźnie stwierdza w nim, iż oświadczenie złożone pod warunkiem lub z

zastrzeżeniem terminu jest nieważne.

Wówczas powstanie taki stan prawny, jak gdyby oświadczenie nie zostało nigdy złożone.

Co ważne, deklaracja, o której mowa należy do oświadczeń woli i jak każde z nich może zostać dotknięte wadą.

Jeśli oświadczenie zostanie złożone:

- pod wpływem groźby lub błędu wówczas może być objęte nieważnością oświadczeń woli według przepisów kodeksu cywilnego.

- w stanie wyłączającym świadome lub swobodne powzięcie decyzji, wówczas będzie ono nieważne i w ogóle nie nastąpią skutki związane z nabyciem spadku.

- gdy spadkobierca w chwili składania oświadczenia był w błędzie co do treści dokonywanej czynności prawnej może próbować uchylić się od skutków złożonego oświadczenia.

Jednak błędem takim nie jest niezajomość przedmiotu spadku pozostająca w związku przyczynowym z niedołożeniem przez spadkobiercę należytej staranności w ustalaniu rzeczywistego stanu majątku spadkowego (postanowienie SN, IV CK 799/04).

Kryteria bezprawności groźby i powagi błędu określają przepisy Działu IV kodeksu cywilnego.

5.4. Pełnomocnictwo do przyjęcia bądź odrzucenia spadku. W praktyce może się zdarzyć, że z jakiegoś powodu spadkobierca nie może sam złożyć omawianego oświadczenia. Ustawodawca przychodzi tu z pomocą, dopuszczając możliwość dokonania tej czynności prawnej poprzez pełnomocnika.

Pełnomocnictwo takie musi czynić zadość wymogom formalnym, tzn. musi mieć formę pisemną z podpisem urzędowo poświadczonym.

Treść pełnomocnictwa powinna wyraźnie określać zakres czynności, jakiej ma dokonać pełnomocnik, a mianowicie, że ma odrzucić spadek w imieniu spadkobiercy ustawowego lub testamentowego A. Kowalskiego, po spadkodawcy Z. Nowaku, zmarłym określonego dnia.

Podpis na pełnomocnictwie musi być poświadczony urzędowo. Jednak nie każdy

urzędnik może dokonać takiego poświadczenia.

Uczynić to może przede wszystkim notariusz, na podstawie art. 96 pkt.1 w związku z art. 1 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (Dz.U. 1991 Nr 22 poz. 91, t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 164 z późn. zm.)

Osobie przebywającej za granicą podpis na takim pełnomocnictwie może poświadczyc również konsul.

Takich uprawnień nie posiadają natomiast organy administracji samorządowej (wójt, burmistrz, prezydent miasta), których uprawnienia (wynikające z rozporządzenia wykonawczego Min. Sprawiedliwości z dnia 7 lutego 2007 r.) są bardzo okrojone (nie zawierają uprawnienia do poświadczenia podpisu na tego rodzaju pełnomocnictwie), i ograniczają się tylko do tych miejscowości, w których nie ma kancelarii notarialnych.

W kodeksie cywilnym istnieje tylko jeden przepis, na podstawie którego organ administracji samorządowej może poświadczyc podpis na pełnomocnictwie do odrzucenia spadku. Jest to przepis art. 79 kodeksu cywilnego. Stanowi on, że osoba nie mogąca pisać, lecz mogąca czytać może złożyć oświadczenie woli w formie pisemnej bądź w ten sposób, że uczyni na dokumencie tuszowy odcisk palca, a obok tego odcisku inna osoba wypisze jej imię i nazwisko umieszczając swój podpis, bądź też w ten sposób, że zamiast składającego oświadczenie podpisze się inna osoba, a jej podpis będzie poświadczony przez notariusza lub wójta (burmistrza, prezydenta miasta), starostę lub marszałka województwa z zaznaczeniem, że został złożony na życzenie nie mogącego pisać, lecz mogącego czytać.

Pełnomocnictwo takie nie wymaga formy aktu notarialnego, za wyjątkiem sytuacji, gdy udziela je osoba nie mogąca czytać (najczęściej będzie chodziło o osobę niewidomą, bo gdyby chodziło o osobę nie znającą języka, należałoby sprowadzić tłumacza).

Pełnomocnictwa zawsze można udzielić zawodowemu pełnomocnikowi, czyli adwokatowi czy radcy prawnemu.

W przypadku innych osób, stosuje się przepis art. 87 § 1 kodeksu postępowania cywilnego, na mocy którego pełnomocnikiem

osoby fizycznej może być osoba z najbliższej rodziny tj. rodzice, małżonek, rodzeństwo lub zstępni (dzieci, wnuki, prawnuki itd.) oraz osoby pozostające ze stroną w stosunku przysposobienia.

Pełnomocnikiem może być również osoba sprawująca zarząd majątkiem lub interesami strony (osoby zainteresowanej udzieleniem pełnomocnictwa) oraz osoba pozostająca ze stroną w stałym stosunku zlecenia, jeśli przedmiot sprawy wchodzi w zakres tego zlecenia.

Pełnomocnikiem osoby prawnej lub przedsiębiorcy, w tym również nie posiadającego osobowości prawnej, może być również pracownik tej jednostki lub organu nadrzędnego.

W imieniu małoletniego pełnomocnictwa udziela jego przedstawiciel ustawowy, najczęściej rodzic, czasem jest to osoba sprawująca opiekę prawną. Jednak odrzucenie spadku w imieniu małoletniego wymaga zgody sądu opiekuńczego.

Spadkobierca, który spadek odrzucił, zostaje potraktowany tak jakby nie dożył otwarcia spadku. Składając oświadczenie o odrzuceniu spadku warto pamiętać, iż w miejsce odrzucającego spadek mogą wejść zstępni składającego takie oświadczenie (lub inni potencjalni spadkobiercy), a to jak zostało już wcześniej wspomniane, może powodować poważne konsekwencje. Zatem spadkobierca decydując się na odrzucenie spadku powinien powiadomić swoich potencjalnych spadkobierców, którzy być może również zdecydują się na złożenie oświadczeń o odrzuceniu spadku, by nie narażać się np. na odziedziczenie długów spadkowych.

Jeżeli spadkobierca zarządzał spadkiem, a potem go odrzucił, do stosunków między nim a spadkobiercami, którzy zamiast niego doszli do spadku, stosuje się odpowiednio przepisy o prowadzeniu cudzych spraw bez zlecenia.

Warto wspomnieć, iż spadkobierca powołany do spadku zarówno z mocy testamentu, jak i z mocy ustawy może spadek odrzucić jako spadkobierca testamentowy, a przyjąć spadek jako spadkobierca ustawowy.

Należy w tym miejscu podkreślić, iż

zarówno Skarb Państwa, jak i gmina będąc spadkobiercami, nie mogą odrzucić spadku, który im przypadł z mocy ustawy.

Ponadto ani Skarb Państwa ani gmina nie składają oświadczenia o przyjęciu spadku, a przyjęty przez nich spadek zawsze uważa się za przyjęty z dobrodziejstwem inwentarza.

Kiedy spadkobierca odrzucił spadek z pokrzywdzeniem wierzycieli, każdy z wierzycieli, którego wierzytelność istniała w chwili odrzucenia spadku, może żądać, ażeby odrzucenie spadku zostało uznane za bezskuteczne w stosunku do niego według przepisów o ochronie wierzycieli w razie niewypłacalności dłużnika.

Jednakże uznania odrzucenia spadku za bezskuteczne można żądać jedynie w ciągu sześciu miesięcy od chwili powzięcia wiadomości o odrzuceniu spadku, i nie później niż przed upływem trzech lat od odrzucenia spadku.

6. Odpowiedzialność za długi spadkowe. Wykaz inwentara. Jak już wielokrotnie wspomniano powyżej w skład masy spadkowej wchodzi nie tylko aktywa ale również pasywa, o czym wielu spadkobierców często zapomina.

Omawiana nowelizacja prawa spadkowego, która weszła w życie 18 października 2015 r. znacznie poprawiła sytuację spadkobierców.

Do chwili przyjęcia spadku spadkobierca ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe tylko ze spadku. Sytuacja ta ulega zmianie z chwilą jego przyjęcia. Od tego momentu spadkobierca, za te długi odpowiada już całym swoim majątkiem.

W razie prostego przyjęcia spadku spadkobierca ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe bez ograniczenia czyli zarówno majątkiem wchodzącym w skład spadku jak również swoim osobistym.

Taki sposób przyjęcia spadku preferowany był dotychczas przez ustawodawcę. Był on niekorzystny dla spadkobierców, a jedynie korzystali na nim wierzyciele.

Wielokrotnie podnoszono problem, iż wielu spadkobierców nieświadomych bądź to istnienia długów ciężących na spadku, bądź obowiązku złożenia oświadczenia o przyjęciu

spadku z dobrodziejstwem inwentarza, popadało w bardzo duże trudności finansowe.

Przywoływana wielokrotnie nowelizacja zmieniła tę sytuację i od jej wejścia w życie z dniem 18 października 2015 r. domyślnym sposobem jest przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza.

Po nowelizacji zmieniono zapis art. 1031 § 2 wprowadzając w nim pewne modyfikacje i rozszerzając jego treść.

Spadkobierca, w razie przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza, ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe tylko do wartości ustalonego w wykazie inwentarza albo spisie inwentarza stanu czynnego spadku.

Powyższe ograniczenie odpowiedzialności nie ma zastosowania, jeżeli spadkobierca:

1. podstępnie pominął w wykazie inwentarza lub
2. podstępnie nie podał do spisu inwentarza przedmiotów należących do spadku lub przedmiotów zapisów windykacyjnych, albo
3. podstępnie uwzględnił w wykazie inwentarza lub podstępnie podał do spisu inwentarza nieistniejące długi.

Ustawodawca, omawianą nowelą, wprowadził również bardzo istotne zmiany dotyczące spisu inwentarza. Odnoszą się one zarówno do formy jego sporządzenia jak i do podmiotów mogących go sporządzić.

Po nowelizacji to sami spadkobiercy mogą dokonać tzw. „prywatnego” spisu inwentarza. Wcześniej musiał to zrobić komornik sądowy na wniosek sądu. Co dla spadkobierców wiązało się z wysokimi kosztami.

Dokładne wytyczne dotyczące nowej formy spisu inwentarza i podmiotów uprawnionych do jego wykonania odnajdujemy w dodanych nowelą artykułach od 1031¹ - 1031⁴ k.c.

Wśród podmiotów uprawnionych do złożenia w sądzie lub przed notariuszem wykazu inwentarza są:

- spadkobierca, który przyjął spadek z dobrodziejstwem inwentarza,
- zapisobierca windykacyjny lub
- wykonawca testamentu.

Wykaz inwentarza składany przed notariuszem zostaje objęty protokołem.

Warto dodać, iż wykaz inwentarza może zostać złożony wspólnie przez więcej niż jednego spadkobiercę, zapisobiercę windykacyjnego lub wykonawcę testamentu.

Ważne jest by w wykazie inwentarza z należytą starannością ujawnić:

- przedmioty należące do spadku oraz
- przedmioty zapisów windykacyjnych (jeśli są takie),
z podaniem ich wartości według stanu i cen z chwili otwarcia spadku, a także
- długi spadkowe i ich wysokość (jeśli takie są) według stanu z chwili otwarcia spadku.

Zdarzyć się może, iż mimo dołożenia należytej staranności, już po złożeniu wykazu inwentarza przedmiotów należących do spadku ujawnią się nowe przedmioty zapisów windykacyjnych lub nowe długi spadkowe. Wówczas złożony wykaz należy uzupełnić.

Do uzupełnienia wykazu stosuje się te same przepisy co do składania wykazu inwentarza.

Wykaz inwentarza składany w sądzie sporządza się według wzoru ustalonego przez Minister Sprawiedliwości.

Minister Sprawiedliwości, w drodze rozporządzenia, określa:

- *po pierwsze*, wzór wykazu inwentarza obejmujący:
 - a) dane, o których mowa w art. 1031¹ § 3 k.c.,
 - b) imię i nazwisko, numer Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL), jeżeli został nadany, oraz ostatni adres spadkodawcy,
 - c) imię i nazwisko, numer PESEL albo numer w Krajowym Rejestrze Sądowym, a w przypadku jego braku – numer w innym właściwym rejestrze, ewidencji lub numer identyfikacji podatkowej (NIP), jeżeli został nadany, oraz adres składającego wykaz inwentarza,
 - d) pouczenie składającego wykaz inwentarza co do obowiązku jego uzupełnienia, w przypadkach wskazanych w art. 1031¹ § 4 k.c.
– mając na uwadze zamieszczenie danych koniecznych do ustalenia stanu czynnego spadku oraz standaryzację danych zawartych w

wykazie;

- *po drugie*, sposób udostępnienia druków wzoru wykazu inwentarza mając na uwadze przyspieszenie postępowania spadkowego.

Po nowelizacji spadkobierca, który złożył wykaz inwentarza spłaca długi spadkowe zgodnie ze złożonym wykazem. Dotyczy to również odpowiednio zapisobierców windykacyjnych i wykonawców testamentu, którzy również zobowiązani są do spłaty zadłużenia zgodnie z przedłożonym spisem inwentarza.

Spadkobierca nie może zasłaniać się brakiem znajomości wykazu inwentarza złożonego przez innego spadkobiercę, zapisobiercę windykacyjnego lub wykonawcę testamentu.

Jeśli wierzyciel nie zgadza się z przedłożonym spisem, może wystąpić o jego sporządzenie przez komornika sądowego. Nie może przy tym odmówić przyjęcia należnego mu świadczenia, chociażby dług nie był jeszcze wymagalny.

Nowelizacja zmieniła nieznacznie również treść art. 1032 k.c. W myśl jego nowego brzmienia spadkobierca, który przyjął spadek z dobrodziejstwem inwentarza i spłacił niektóre długi spadkowe, a nie wiedział i przy dołożeniu należytej staranności nie mógł się dowiedzieć o istnieniu innych długów spadkowych, ponosi odpowiedzialność za niespłacone długi spadkowe tylko do wysokości różnicy między wartością stanu czynnego spadku a wartością świadczeń spełnionych na zaspokojenie długów spadkowych, które spłacił.

Zaś spadkobierca, który przyjął spadek z dobrodziejstwem inwentarza i spłacając niektóre długi spadkowe, wiedział lub przy dołożeniu należytej staranności mógł się dowiedzieć o istnieniu innych długów spadkowych, ponosi odpowiedzialność za te długi ponad wartość stanu czynnego spadku, jednakże tylko do takiej wysokości, w jakiej byłby obowiązany je zaspokoić, gdyby spłacał należycie wszystkie długi spadkowe.

Do istniejących wcześniej uregulowań dodano zapis wyłączający powyższe zasady w stosunku do spadkobiercy niemającego pełnej

zdolności do czynności prawnych oraz spadkobiercy, co do którego istnieje podstawa do jego ubezwłasnowolnienia.

Po nowelizacji utrzymano dalej sytuację, iż odpowiedzialność spadkobiercy z tytułu zapisów zwykłych i poleceń ogranicza się jedynie do wartości stanu czynnego spadku.

Należy pamiętać, iż do chwili działu spadku spadkobiercy ponoszą solidarną odpowiedzialność za długi spadkowe, a wraz z nimi osoby, na rzecz których spadkodawca uczynił zapisy windykacyjne.

W praktyce może dojść do sytuacji, w której jeden ze spadkobierców spełnił świadczenie tzn. spłacił długi spadkowe. Wówczas może on żądać od pozostałych spadkobierców czy zapisobierców zwrotu spełnionego świadczenia - stosownie do przypadających im udziałów.

Rozliczenia między spadkobiercami i osobami, na rzecz których zostały uczynione zapisy windykacyjne, następują proporcjonalnie do wartości otrzymanych przez nich przysporzeń.

Po sporządzeniu wykazu inwentarza spadkobiercom uwzględnia się ich udział w wartości ustalonego w wykazie albo spisie stanu czynnego spadku.

Reasumując, można stwierdzić, iż od chwili działu spadku spadkobiercy, podobnie jak i osoby, na rzecz których zostały uczynione zapisy windykacyjne ponoszą odpowiedzialność za długi spadkowe już tylko stosownie do wielkości swoich udziałów w spadku. Wartość przysporzeń szacowana jest według stanu i cen z chwili otwarcia spadku.

Podsumowanie. Warto zauważyć, iż omówione powyżej zmiany wprowadzone ustawa z dnia 20 marca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, w sposób istotny zmieniają sytuację prawną spadkobierców. Dobrze, że ustawodawca postanowił wreszcie zająć się podnoszonym od dawna problem niekorzystnego położenia spadkobierców, którzy często na skutek nieznamośności prawa lub działając w zbyt dużym zaufaniu do spadkodawcy zachowywali bierność, nie składali oświadczenia o chęci przyjęcia spadku

z dobrodziejstwem inwentarza i przyjmując spadek wprost ponosiły nieograniczoną odpowiedzialność za zobowiązania ciężące na spadku. Niejednokrotnie popadając w bardzo duże kłopoty finansowe.

Wspomniana nowelizacja zmienia obowiązujący dotychczas domniemany sposób przyjęcia spadku. Od jej wejścia w życie będzie to przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza, a nie jak dotychczas wprost.

Zatem spadkobierca nie musi już składać w tej kwestii oświadczenia, chyba że podejmie decyzję, iż spadek chce przyjąć wprost.

Od wejścia w życie nowelizacji spadkobiercy co do zasady, za długi spadkowe odpowiadać będą jedynie do wysokości aktywnej masy spadkowej, nie obcinając przy tym swojego osobistego majątku.

Ustawodawca wyszedł również naprzeciw spadkobiercom zmieniając sposób sporządzenia i podmioty uprawnione do wykonania spisu inwentarza. Zamienił kosztowną opcję sporządzania go przez

komornika sądowego, uprawniając do jego wykonania spadkobiercę, wprowadzając tzw. „prywatny” spis inwentarza. Oczywiście obwarowane jest to pewnymi wymogami formalnymi. Ponadto spadkobierca zobowiązany jest do dołożenia należytej staranności przy sporządzaniu wykazu inwentarza tak by w spisie znalazły się możliwie wszystkie aktywa i pasywa spadkodawcy.

Omawiana nowelizacja również uprzywilejowaną pozycję jaką zajmował Skarb Państwa i gmina jako spadkobiercy. W myśl przepisów zawsze przyjmowały one spadek z dobrodziejstwem inwentarza i to bez konieczności składania oświadczenia.

Od 18 października 2015 r. taką samą pozycję zyskali wszyscy spadkobiercy. Nie będą już narażeni na dziedziczenie długów. Takimi rozwiązaniami ustawodawca z pewnością uchronił rzesze nie zawsze świadomych prawa spadkobierców przed popadnięciem w ogromne trudności finansowe.

Bibliografia:

1. Druk nr 990 - Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy - Kodeks cywilny. <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=990>, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/5B1CAB5811CEAC8CC1257AD40047AC3B/%24File/990.pdf>
2. Druk nr 2707 - Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy - Kodeks cywilny. <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/26D0247982858F1CC1257D4600450A9D/%24File/2707.pdf>
3. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2010 r., SN, V CSK 337/09
4. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2005 r., SN, IV CK 799/04
5. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 lutego 2007 r. w sprawie sporządzania niektórych poświadczeń przez organy samorządu terytorialnego i banki, Dz.U. 2007 nr 27 poz. 185
6. Ustawa z dnia 20 marca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z dnia 17 kwietnia 2015 r. poz. 539
7. Ustawa z dnia 16 stycznia 2015 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz ustawy – Ordynacja podatkowa(Dz. U. z dnia 24 lutego 2015 r. poz. 251),
8. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa, Dz.U. 1997 Nr 137 poz. 926 Dz. U. z 2015 r. poz. 613 z późn. zm., art. 98 § 1 i 2, art. 306 f § 1 i 2
9. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe, Dz.U. 1997 Nr 140 poz. 939, t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 128 z późn. zm., art. 56
10. Ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, Dz.U. 1991 Nr 22 poz. 91, t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 164 z późn. zm., art. 96 pkt1 w zw. art. 1
11. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, Dz.U. 1963 Nr 16 poz. 93 z późn. zm. t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 121, z późn. zm., art. 79, art. 195-221, art.922 - 1046
12. Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. 1964 Nr 43 poz. 296, t.j. Dz. U. z 2014 r. z późn. zm., art. 87 § 1, art. 680 - 689